

СУЧАСНИЙ ТЕРОРИЗМ: ТЕНДЕНЦІЇ, ВИЯВИ, ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Ткач Володимир Федорович,
кандидат політичних наук, доктор філософії в галузі міжнародних відносин

Статтю присвячено комплексному аналізу актуальних проблем сучасного тероризму. Досліджено характерні риси міжнародного тероризму, визначено актуальні виклики та загрози для України, розглянуто наукові розробки з питань протидії тероризму в контексті проблем міжнародної та національної безпеки. У контексті статті міжнародний тероризм визначено як терористичні акти, що спрямовані в кінцевому підсумку на знищення або розхитування сучасної політичної системи світу. Виокремлено характерні риси міжнародного тероризму на сучасному етапі, зовнішні й внутрішні чинники. Акцентовано увагу на те, що сьогодні для України найімовірнішими та найнебезпечнішими є виклики й потенційні загрози, спричинені міжнародно-державним тероризмом з боку РФ, а також на високу ймовірність поповнення соціальної бази тероризму за рахунок деяких колишніх учасників воєнних конфліктів і бойових дій, які перебувають у стані «посттравматичного синдрому». У статті визначено першочергові системні заходи із запобігання тероризму в Україні та запропоновано надалі розвивати систему забезпечення антитерористичної безпеки, яка відповідала б стандартам провідних держав світу, а також створити дієвий механізм запобігання, реагування та протидії терористичним загрозам, життю і здоров'ю громадян України, установам і об'єктам державної власності України за її межами.

Ключові слова: тероризм, характерні риси, виклики, загрози.

TKACH VOLODYMYR

TODAY'S TERRORISM: TRENDS, MANIFESTATIONS, CHALLENGES AND THREATS FOR UKRAINE.

The article researches current issues connected with terrorism. It also distinguishes some particular features of international terrorism, and current challenges and threats posed to Ukraine. It analyzes scientific papers on combating terrorism as a part of international and national security goals. We define international terrorism as terror acts aimed at destruction or destabilization of the world's contemporary political system. The particular features of international terrorism at the current stage, external and internal factors are enumerated. It is underlined that the most probable and dangerous challengers and potential threats posed to Ukraine are caused by the Russian Federation's international state-sponsored terrorism. And we warn of the high probability of the terrorist social network enlargement by enrolling former participants of war conflicts and military operations, who suffer from posttraumatic syndrome. We indicate the primary countermeasures to terrorism in Ukraine and suggest further development of the counter-terrorism security system that would meet the standards of world leading countries. The suggested creation of a powerful means of prevention, response and counteraction to terrorist threats would protect health and lives of Ukrainian citizens, national state institutions and establishments within and beyond the borders of the country.

Keywords: terrorism, particular features, challenges, threats.

У XXI столітті особливого звучання набула тема тероризму як одного з найнебезпечніших і важкопрогнозованих глобальних викликів суспільству. Останнім часом тероризм стає дедалі кривавішим, жорстокішим, цинічнішим та різноманітнішим. Постійно зростає кількість держав, які відчули на собі жахливі наслідки терористичних актів. Доволі довго тероризм розглядали лише як проблему внутрішньої безпеки кожної окремої країни, проте його міжнародні масштаби переконливо довели обмеженість такого підходу. На сьогодні тероризм є складною науковою проблемою, розв'язання якої потребує застосування системно-комплексного міжгалузевого підходу. Зарубіжні й вітчизняні філософи, політологи, історики, державознавці, юристи досліджують і систематизують сучасний тероризм за різними ознаками, пропону-

ючи специфічні критерії класифікації та визначаючи характерні риси, що, природно, відображає багатовимірність і складність цього явища. Аналіз наукових робіт і нормативно-правової бази з порушеної проблематики засвідчив, що дотепер не вироблено загальноновизнаної наукової теорії тероризму і політичного насильства, не знайдено чіткого, єдиного та загальноновизнаного визначення міжнародного тероризму. А з огляду на те, що тероризм еволюціонує, глобалізується, трансформується і набуває транснаціональних рис, проблема вивчення цього феномену, його викликів та загроз є актуальною і для нашої країни.

Для дослідження характерних рис феномену міжнародного тероризму та визначення актуальності викликів і загроз для України було проаналізовано роботи вітчизняних та зарубіжних теро-

логів, зокрема В. Антипенка, М. Гуцало, В. Ємельянова, В. Зеленецького, В. Ліпкана, Ю. Марченка, В. Кубальського, Ю. Антоняна, Т. Бояр-Созонович, О. Князева, В. Лакера, В. Лунєєва, Є. Ляхова, І. Міхеєва, Л. Моджоряна, А. Новикова, О. Шелковнікової, А. Юр'єва, І. Яковенка та ін.

Вплив сучасного тероризму на суспільно-політичний розвиток людства розглянуто в спеціальних працях В. Вітюка, І. Гармашова, О. Грачова, С. Єфімова та ін. На нашу думку, актуальним є висновок І. Гармашова про те, що «діяльність світової спільноти є вкрай незадовільною: сили та засоби країн розпорошено по багатьох міжнародних організаціях, вони не скоординовані, їх удосконалення залежить від суперечливих політичних та економічних обмежень між державами, нагальні питання удосконалення взаємодії у протидії терористичним проявам знаходяться під тиском бюрократичних процедур» [8, 22].

Важливу групу становлять наукові розробки з питань протидії тероризму в контексті проблем міжнародної та національної безпеки (Г. Адлер, В. Антипенко, В. Буткевич, В. Глушков, В. Глущенко, В. Денисов, В. Ємельянов, І. Кресіна, І. Лазарєв, В. Ліпкан, А. Мацко, А. Машкова, М. Сенченко, І. Хижняк та ін.). Г. Адлер, зокрема, акцентує увагу на міжнародних правовідносинах «за участю України в сфері боротьби з тероризмом як злочином міжнародного характеру» [6, 4].

Проте ми вважаємо, що наразі недостатньо спеціальних досліджень, присвячених визначенню характерних рис міжнародного тероризму на сучасному етапі, актуальності загроз та викликів тероризму для України, механізму виявлення та протидії з огляду на ступені їхньої реальної загрози національній безпеці нашої держави.

Актуальність і водночас недостатня розробленість проблеми зумовила вибір теми статті: «Сучасний тероризм: тенденції, вияви, виклики і загрози для України».

Метою статті є аналіз характерних рис тероризму на сучасному етапі, основних тенденцій, викликів і потенційних загроз для України.

За висновками вітчизняних фахівців, нині в політичній, економічній, військовій, соціальній, правоохоронній та інших сферах нашої держави склалася надскладна ситуація через максимально широкий спектр реальних загроз національній безпеці, однією з яких є загроза міжнародного і внутрішнього тероризму [18].

Міжнародний тероризм – явище багатогранне й складне, про що може свідчити відсутність будь-якого єдиного понятійного підходу на міжнародному рівні. Наприклад, Державний департамент США визначає його як «тероризм, що стосується громадян і території більш ніж однієї країни». Тероризм стає міжнародним, як наголошує Л. Моджорян [13], коли:

- і терорист, і жертви тероризму є громадянами однієї держави чи різних держав, але злочин скоєний за межами цих держав;

- терористичний акт спрямований проти осіб, що захищені міжнародним правом;

- терористичний акт готують в одній державі, а скоюють в іншій;

- вчинивши терористичний акт в одній державі, терорист переховується в іншій, унаслідок чого постає питання про його екстрадицію.

У контексті цієї статті ми визначаємо міжнародний тероризм як терористичні акти, спрямовані в кінцевому підсумку на знищення або розхитування сучасної політичної системи світу, та поділяємо думку сучасних терологів, що характерними рисами міжнародного тероризму на сучасному етапі є:

- специфічна мета, що передбачає реалізацію альтернативного глобального проекту політичного розвитку світу, а саме – перевлаштування світу на інших, справедливіших, на думку терористів, засадах;

- «самодостатність», адже сучасні гравці транснаціонального тероризму є формально недержавними організаціями й групами, зокрема такими, як «Аль-Каїда» та «Ісламська держава», що розгорнули свою діяльність на території кількох держав і мають достатньо розвинуту інфраструктуру, до якої входять органи управління, табори для підготовки бойовиків тощо;

- глобальна загроза міжнародному правопорядку й безпеці (як наслідок – завдання шкоди політичній системі в цілому), складність, оскільки подвійність міжнародного тероризму (на прикладі російської агресії проти України – як міжнародно-державного тероризму) визначається також загрозою внутрішній безпеці держав, на території яких відбуваються безпосередньо теракти;

- розширення й поглиблення співробітництва між окремими терористичними організаціями, що виявляється в наданні допомоги одна одній кадрами, військово-технічними засобами, обміні досвідом тощо [9; 13];

- інтеграція кримінальної та терористичної діяльності (використання представників криміналітету в якості виконавців терактів та як найманців під час військової агресії РФ);

- використання представниками криміналітету національної та міжнародної фінансових систем для протиправного отримання коштів і спрямування їх на фінансування тероризму;

- «ісламізація» тероризму (нині відомі близько 500 ісламських об'єднань сектантського зразка «Аль-Каїда», «Ісламська держава», «Джабхат ан-Нусра», «Всесвітній фронт боротьби проти іудеїв і хрестоносців», «Аль-джихад», «Аль-Джамаа аль-Ісламія», «Ансар аль-Іслам» тощо) – «ісламістські терористи» пропонують світу глобальний проект, альтернативний західному, водночас, на думку Зейно Барана, вони намагаються втягнути Захід «в зіткнення між двома ідеологіями, що є суперниками в ісламському світі. Прихильники першої ідеології ві-

рять в те, що іслам можна сумістити зі світською демократією і основними цивільними свободами. Прихильники другої відстоюють ідею заміни існуючої світової системи новою ісламською державою (халіфатом)» [20].

Сучасний тероризм, тобто тероризм останнього десятиріччя XX століття і початку XXI століття, асоціюється насамперед з ісламськими фундаменталістами, яких підтримують радикальні режими Близького Сходу. Терористичні організації ісламістів орудують у міжнародних масштабах, використовуючи сучасні досягнення у сферах зв'язку, транспорту, озброєнь, і є джерелами загрози для життя величезної кількості людей (знищення Всесвітнього торгового центру в Нью-Йорку 11 вересня 2001 року, захоплення заручників під час спектаклю «Норд-Ост» у Москві, серія терактів 13 листопада 2015 року в Парижі, вибухи в Туреччині, знищення пасажирського літака авіакомпанії «Когалімавіа» над Синайським півостровом та ін.).

На жаль, дочасно справджуються прогнози колишніх розвідників – членів Національної ради з розвідки (НРР) США про те, що у 2020 році людство почуватиметься в значно меншій безпеці, ніж сьогодні, а «Аль-Каїду» змінять розгалуженіші, але не менш радикально налаштовані угруповання терористів [15]. Фахівці-члени НРР вважають, що кількість і характер основних чинників, що породжують терор у сучасному світі, не зміниться упродовж найближчих 15 років, а основна частина терористичних угруповань складатиметься з представників радикально налаштованих ісламських організацій. Відродження ісламської самоідентифікації призведе до створення широкої мережі поширення радикальної ідеології ісламу в Східній Європі, а також у Центральній і Південно-Східній Азії. Ці процеси супроводжуватимуться поглибленням солідарності серед мусульман, які ведуть боротьбу в Палестині, Чечні, Іраку, Афганістані, Кашмірі, Філіппінах та ін. Глобальна боротьба з терором і розвиток інформаційних технологій змусять терористів істотно змінити організаційні форми своєї діяльності.

До 2020 року, на думку експертів НРР, світовий тероризм буде еkleктичною безліччю угруповань, осередків, індивідуальних бойовиків, які через інтернет та інші електронні системи майбутнього отримуватимуть навчальні матеріали, керівні вказівки, фінансові кошти для проведення акцій. Для фінансування терористичних актів і закупівлі необхідних для цього зброї та інших матеріальних засобів, як і раніше, використовуватимуть неформальні фінансові структури на зразок «хавала». Усі спроби західних спецслужб припинити таку банківську діяльність на території своїх держав не мали успіху, оскільки банківські операції в подібних банківських системах засновані на довірі, тому їх зазвичай не документують і проводять, не використовуючи

електронних засобів, через що відстежити грошові потоки практично неможливо. Особливу тривогу у фахівців викликає можливість появи в арсеналі бойовиків компонентів біологічної, хімічної та ядерної зброї. Підставою для занепокоєння може слугувати інформація про зростання активності бойовиків ісламістських угруповань з пошуку доступу до зброї масового ураження [15].

Імовірність використання ісламістськими терористами досягнень науково-технічного прогресу зростає через постійний процес «демократизації технологій», що дає змогу зробити інструменти масового знищення компактнішими, дешевшими й доступнішими для широкого кола осіб. Наприклад, якщо раніше вибухові пристрої та годинникові механізми до них були громіздкими й дорогими, то нині пластикова вибухівка і цифрові таймери до неї легкі й відносно дешеві, а витрати на захоплення літака інколи не набагато перевищують вартість авіаквитка.

Зазначений аспект також сприяв широкому впровадженню інформаційних технологій, унаслідок чого недорогі засоби зв'язку дали змогу стати глобальними тим групам, що раніше діяли в межах юрисдикції національних правоохоронних органів. Поява і широке розповсюдження інтернету внесли істотні зміни в можливості терористичних груп як у використанні глобального зв'язку, так і в пропагуванні власних ідей, підтриманні необхідних контактів, координації планів та пошуку необхідної інформації про об'єкти майбутніх терактів.

Крім цього, сучасна цивілізація містить у собі складні високотехнологічні системи, від безперебійного функціонування яких багато в чому залежить її існування. Розвиток зазначених систем супроводжується їхнім ускладненням і водночас підвищенням рівня вразливості й виходу з ладу. Зазначене, на думку експертів, призводить до того, що інфраструктура стає «вразливою для локальних аварій, котрі вже в свою чергу можуть викликати широкомасштабні або катастрофічні аварії».

На думку В. К. Майбороди, С. А. Кузьміна та інших експертів, міжнародні терористичні організації досі мають змогу використовувати територію України як транзитну територію для проникнення до країн Західної Європи, переховування своїх членів, створення бізнесових структур для фінансового забезпечення своєї діяльності, спроб придбання зброї та інших засобів ураження [12; 13; 14].

Отже, в Україні є проблема загроз тероризму, внутрішні першопричини якої слід шукати в політичній, економічній, соціальній сферах. Зокрема, убивство В. Гетьмана, Г. Гонгадзе, Є. Щербаня, М. Шкрібляка та замах на життя кандидата в Президенти України Н. Вітренко під час передвиборчої кампанії 2002 року, на-

родних депутатів України В. Марченка та Н. Лимар засвідчують, що ці злочини мали політичний характер, і їх було скоєно на замовлення. Низка вибухів в Україні в 2011 році (20 січня в Макіївці, 13 жовтня в Харкові, 16 листопада в Дніпропетровську й Запоріжжі), а також 27 квітня 2012 року в Дніпропетровську, доводить, що в нашій державі є підґрунтя для скоєння терористичних актів політично-економічного спрямування.

Водночас, за висновками вітчизняних експертів, нині для України найімовірнішими та найнебезпечнішими є виклики й потенційні загрози, спричинені міжнародно-державним тероризмом з боку РФ. Зокрема, до 2014 року Україну зараховували до країн з найменшим ризиком у цій сфері, а тероризм як соціальне явище в нашій державі тоді мав вияви, характерні для початкової стадії його розвитку. Проте з початку російської агресії та анексії Криму, а також безпосередньої участі збройних формувань РФ у терористичній діяльності, прямому керівництві незаконними збройними формуваннями на Донбасі, масштабному озброєнні й підготовці терористів, ситуація в Україні докорінно змінилася [19]. Підтвердженням цьому можуть слугувати численні повідомлення ЗМІ про вибухи та вбивства з використанням вогнепальної зброї, що трапилися в зоні АТО, Одеській, Харківській та інших областях України, а також майже щоденні звіти СБУ про виявлені на території нашої держави сховища (так звані «закладки») з вибухівкою, зброєю та боеприпасами.

На думку фахівців, в Україні є зовнішні й внутрішні чинники, які посилюють загрозу терористичних виявів. До зовнішніх чинників належать:

- геополітичне становище України на стику сфер впливу Росії, Заходу, США, Туреччини і країн мусульманського світу;
- терористична діяльність російсько-терористичних найманців і диверсійно-розвідувальних груп Збройних сил РФ у зоні АТО та прилеглих до неї областях України;
- масштабні незаконні постачання з РФ майже всіх видів зброї до деяких окупованих нею районів Донецької і Луганської областей;
- потужна інформаційна війна РФ проти України, використання всіх засобів спецпропаганди (несилових інструментів розв'язання політичних і воєнних завдань) з метою цілеспрямованого інформаційно-психологічного впливу на населення нашої держави;
- участь України в міжнародних миротворчих і антитерористичних операціях;
- ухвалення Україною рішень із чутливих питань міжнародної політики, які можуть суперечити позиції країн мусульманського світу;
- існування міграційних потоків через Україну з терористично небезпечних регіонів, зокрема Іраку, Сирії, Лівії, Афганістану, Пакистану, Таджикистану, Індії та ін.

Серед внутрішніх чинників терогенності слід виокремити:

- криміналізацію та корумпованість усіх галузей суспільства;
- поєднання кримінальної та терористичної діяльності, що виявляється в залученні представників криміналітету як виконавців терактів та найманців під час військової агресії РФ [18];
- поширення незаконного обігу зброї в Україні з початку 2014 року;
- соціально-економічне розшарування та соціальне невдоволення більше ніж 83 % населення держави, яке перебуває за межею прожиткового мінімуму;
- неефективність правоохоронної та судової систем влади;
- внутрішньополітичну нестабільність, спроби посилити протистояння західного і східного регіонів України, розігрівання «сепаратистських настроїв»;
- присутність в Україні прихильників міжнародних ісламістських терористичних та релігійно-екстремістських організацій, посилення фундаменталістського впливу на окремих осіб, які сповідають ідеологію релігійно-екстремістських організацій [18];
- наявність в Україні дипломатичних представництв та установ іноземних держав, які беруть активну участь в антитерористичних операціях на територіях Іраку, Сирії та Афганістану.

На нашу думку, слід окремо виокремити такий внутрішній чинник як висока ймовірність поповнення соціальної бази тероризму за рахунок деяких колишніх учасників воєнних конфліктів і бойових дій, які перебувають у стані «посттравматичного синдрому».

Цілком очевидно, що розроблення ефективних заходів із запобігання тероризму в Україні є нагальним питанням державної політики. Нинішня антитерористична політика України передбачає впровадження механізму, що поєднує сукупність політичних, правових, організаційних, інформаційних, соціальних, контррозвідувальних, розвідувальних, оперативно-розшукових, режимних, фінансових та інших заходів і окрему організаційну систему, до якої органи державної влади й управління залучаються відповідно до нормативно-правових актів, а громадські організації – на умовах заохочення і сприяння.

Слід зазначити, що в Україні впродовж останніх років на законодавчому рівні загалом сформовано систему забезпечення антитерористичної безпеки, яка дає змогу організувати роботу з відвернення й припинення терористичних актів, запобігання кризовим ситуаціям та відповідає стандартам провідних держав світу.

Правову основу боротьби з тероризмом в Україні становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України, Закон України «Про

боротьбу з тероризмом» [3], інші закони України [1; 2], Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, інші міжнародні договори України, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України.

На нашу думку, з метою реалізації антитерористичної політики наша держава повинна:

- надалі активно підтримувати заходи світової спільноти в боротьбі з цим явищем, дотримуватися взятих на себе зобов'язань, сприяти тісній співпраці спеціальних органів з подібними структурами інших країн, уніфікувати законодавчу базу на основі міжнародних норм, обрати принципову позицію засудження будь-яких форм тероризму, навіть якщо є виправдальні мотиви;

- посилити інформаційний обмін і співпрацю вітчизняних силових відомств (МО України, СБУ, СЗРУ, МВС України, Генеральної прокуратури, АДПСУ та ін.), що беруть участь у боротьбі з тероризмом, для підвищення ефективності їх взаємодії і координації під час проведення спільних контр- і антитерористичних операцій;

- активізувати роботу з реалізації норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань міграції», який набув чинності 5 травня 2011 року, що наперед стосуються створення належних правових засад посилення боротьби з нелегальною міграцією, поліпшення управління міграційними процесами, посилення юридичної відповідальності за правопорушення в цій сфері, посилення юридичної відповідальності як іноземців, так і громадян України за порушення міграційного законодавства;

- особливу увагу доцільно приділяти профілактичній роботі, яка повинна відбуватися на різних рівнях:

- *політичному* – нейтралізація передумов, що посилюють загрозу тероризму, коригування, відповідно до ситуації, політико-правового поля;

- *економічному* – розроблення механізмів реалізації затверджених економічних програм, фінансування спеціальних програм боротьби зі злочинністю, підвищення життєвого рівня населення, організація і контроль за реалізацією заходів з унеможливлення фінансування тероризму;

- *соціальному* – формування в суспільстві об'єктивних і точних уявлень про реальні можливості тероризму, віри в принципову непоступливість держави щодо шантажу з боку терористів, запровадження сучасних освітніх програм і педагогічних технологій, спрямованих на виховання дітей і молоді України на засадах національної

свідомості, міжнаціональної толерантності, правового світогляду та нетерпимості до тероризму;

– *індивідуальному* – адресний профілактичний вплив, що містить у собі правовий, ідеологічний, інтернаціональний, патріотичний аспекти.

Серед першочергових системних заходів також можна визначити:

- мінімізацію соціально-економічних та корупційних чинників терогенного характеру;

- створення системи соціально-психологічної реабілітації та адаптації осіб, які потерпають від «повоєнного посттравматичного синдрому»;

- упровадження системи захисту об'єктів, вразливих з диверсійно-терористичного погляду;

- посилення антикримінального складника протидії терористичній та сепаратистській діяльності;

- реформування системи аналітичного забезпечення антитерористичної діяльності, упровадження європейських моделей підготовки кадрів у цій сфері;

- розроблення й упровадження на державному рівні системи професійної та ефективної протидії спецпропаганді РФ проти України;

- удосконалення системи міжнародного співробітництва, інтеграцію української безпекової системи з європейським простором безпеки та юстиції тощо.

Висновки

Для України зростає актуальність викликів і потенційних загроз, спричинених міжнародним тероризмом, що зумовлено терористичною діяльністю російсько-терористичних найманців та диверсійно-розвідувальних груп Збройних сил РФ у зоні АТО та прилеглих до неї областях України, розширенням політичних, економічних, гуманітарних та культурних зв'язків України з країнами світу, де тривають збройні конфлікти, участю українського військового контингенту в миротворчих операціях, перебуванням в нашій країні понад 100 тисяч іноземців з країн Близького Сходу, Південно-Східної і Центральної Азії, Північної Африки (з них більше ніж 30 тисяч студентів – громадян країн, що традиційно постачають нелегальних мігрантів, серед яких виявлено прихильників міжнародних ісламістських терористичних та релігійно-екстремістських угруповань), нестабільністю соціально-політичної ситуації в державі тощо.

Потрібно надалі розвивати систему забезпечення антитерористичної безпеки, яка відповідає б стандартам провідних держав світу, а також створити дієвий механізм запобігання, реагування та протидії терористичним загрозам, життю і здоров'ю громадян України, установам і об'єктам державної власності України поза її межами.

Список використаних джерел

1. *Про розвідувальні органи України*: закон України від 22.03.2001 р. № 2331-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 19.
2. *Про ратифікацію* Рішень про створення та діяльність Антитерористичного центру держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав: закон України від 04.10.2001 р. № 2758-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 6.
3. *Про боротьбу з тероризмом*: закон України від 31.05.2005 р. № 2600-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 25.
4. *Договор о сотрудничестве государств-участников СНГ в борьбе с терроризмом* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: cisatc.org/135/152/275
5. *Программа сотрудничества государств-участников СНГ в борьбе с терроризмом и иными насильственными проявлениями экстремизма на 2011-2013 годы* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: cisatc.org/135/151
6. *Адлер Г. Е.* Проблемы борьбы с терроризмом у национальному законодавстві держав і міжнародно-правовій практиці: автореф. дис. ... к. ю. н. / Г. Е. Адлер. – К.: Б.и., 2003. – 13 с.
7. *Вознюк В. С.* Міжнародний тероризм у сучасних глобалізаційних стратегіях: автореф. дис. ... к. політ. н.: спец. 23.00.04 «Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку» / В. С. Вознюк. – К.: Б.и., 2005. – 17 с.
8. *Гармашов І. Ю.* Вплив сучасного тероризму на суспільно-політичний розвиток людства: автореф. дис. ... к. політ. н.: спец. 23.00.01 «Теорія та історія політичної науки» / І. Ю. Гармашов. – К., 2006. – 25 с.
9. *Горбунов Ю. С.* Тероризм и правовое регулирование противодействия ему: монографія / Ю. С. Горбунов. – М.: Молодая гвардия, 2008. – 460 с.
10. *Гуцало М. Г.* Організація протидії сучасному тероризму / М. Г. Гуцало. – К.: ТОВ «Видавництво Аратта», 2009. – 262 с.
11. *Діяльність міжнародних терористичних та релігійно-екстремістських організацій ісламсько-фундаменталістського напрямку.* – К.: Б.и., 2010. – С. 108–110.
12. *Майборода В. К.* Вступне слово / В. К. Майборода // Державна політика у сфері запобігання тероризму: міжнародний досвід і його актуальність для України: [зб. матер. наук.-практ. конф.], Київ, 31 жовт. 2008 р. – К.: Інтертехнологія, 2008. – С. 6–7.
13. *Моджорян Л. А.* Тероризм: правда і вигадки / Л. А. Моджорян. – К.: Політвидав України, 1985. – 175 с.
14. *Общие тенденции исламского политического процесса в мире* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.easttime.ru/section>.
15. *Отчет Национального совета по разведке США* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nationalsecurity.ru/library/00016future.htm>.
16. *Пилар П.* Географія ісламистського тероризма розширилась / П. Пилар [Електронний

References

1. *Pro rozviduvalni orhany Ukrayiny: zakon Ukrayiny vid 22.03.2001 r. № 2331-III* // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. – 2001. – № 19.
2. *Pro ratyfikaciyu Rishen pro stvorennya ta diyalist Antyterorystychnoho centru derzhav – uchasnyc Spivdruzhnosti Nezaleznykh Derzhav: zakon Ukrayiny vid 04.10.2001 r. № 2758-III* // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. – 2002. – № 6.
3. *Pro borotu z teroryzmozom : zakon Ukrayiny vid 31.05.2005 r. № 2600-IV* // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. – 2005. – № 25.
4. *Dogovor o sotrudnichestve gosudarstv-uchastnikov SNG v borbe s terrorizmom.* Retrieved from cisatc.org/135/152/275
5. *Programma sotrudnichestva gosudarstv-uchastnikov SNG v borbe s terrorizmom i inymi nasilstvennymi projavleniya jekstremizma na 2011-2013 gody.* Retrieved from cisatc.org/135/151
6. *Adler H. E.* Problemy boroty z teroryzmozom u nacionalnomu zakonodavstvi derzhav i mizhnarodno-pravovij praktyci : avtoref. dys. ... k. yu. n. / H. E. Adler. – K.: B.y., 2003. – 13 s.
7. *Voznyuk V. S.* Mizhnarodnyj teroryzm u suchasnykh hlobalizacijnykh stratehiyakh : avtoref. dys. ... k. polit. n.: spec. 23.00.04 «Politychni problemy mizhnarodnykh system ta hlobalnoho rozvytku» / V. S. Voznyuk. – K.: B.y., 2005. – 17 s.
8. *Harmashov I. Yu.* Vplyv suchasnoho teroryzmu na suspilno-politychnyj rozvytok lyudstva : avtoref. dys. ... k. polit. n.: spec. 23.00.01 «Teoriya ta istoriya politychnoyi nauky» / I. Yu. Harmashov. – K., 2006. – 25 s.
9. *Gorbunov Ju. S.* Terrorizm i pravovoe regulirovanie protivodejstvija emu : monografija / Ju. S. Gorbunov. – M.: Molodaja gvardija, 2008. – 460 s.
10. *Hucalo M. H.* Orhanizaciya protydyi suchasnomu teroryzmu / M. H. Hucalo. – K.: TOV «Vydavnytvo Aratta», 2009. – 262 s.
11. *Diyalnist mizhnarodnykh terorystychnykh ta relihijno-ekstremistskykh orhanizacij islamsko-fundamentalistskoho napryamku* // Informacijnyj byuleten 4 departamentu. – K.: SZRU, 2010. – S. 108–110. – Inv. № 1322/dsk.
12. *Majboroda V. K.* Vstupne slovo / V. K. Majboroda // Derzhavna polityka u sferi zapobihannya teroryzmu: mizhnarodnyj dosvid i joho aktualnist dlya Ukrayiny : [zb. mater. nauk.-prakt. konf.], Kyviv, 31 zhovt. 2008 r. – K.: Inter-tekhnolohiya, 2008. – S. 6–7.
13. *Modzhoryan L. A.* Teroryzm: pravda i vyhadky / L. A. Modzhoryan. – K.: Polityvdav Ukrayiny, 1985. – 175 s.
14. *Obshhie tendencii islamskogo politicheskogo processa v mire.* Retrieved from <http://www.easttime.ru/section>.
15. *Otchet Nacionalnogo soveta po razvedke SShA* Retrieved from <http://www.nationalsecurity.ru/library/00016future.htm>.
16. *Pilar P.* Geografija islamistskogo terrorizma rasshirilas' / P. Pilar. Retrieved from <http://www.antiterror.kz>

ресурс]. – Режим доступу: <http://www.anti-terror.kz>

17. *Словарь* конфликтолога / [А. Я. Анцупов, А. И. Шипилов]. – СПб. : Питер, 2006. – 528 с.

18. *Семикін М. В.* Створення терористичної групи чи терористичної організації: [кримінально-правове дослідження] / М. В. Семикін. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 145 с.

19. *Оцінювання та управління ризиками у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні: кримінологічний моніторинг, тактичний аналіз та використання відкритих джерел* / І. М. Гриненко, Д. М. Прокоф'єва-Янчиленко, Б. В. Сокрут. – К. : ВІТЕ, 2015. – 158 с.

20. *Протидія терористичній діяльності (Кримінально-правові аспекти)* / О. В. Шамара, О. Ф. Бантишев, Р. Л. Чорний. – К. : НА СБУ, 2011. – 159 с.

21. *Baran Z.* Fighting the War of Ideas / Zeyno Baran // Foreign Affairs. – 2005. – Vol. 84; Iss. 6. – Nov./Dec.

17. *Slovar* konfliktologa / [A. Ja. Ancupov, A. I. Shipilov]. – SPb. : Piter, 2006. – 528 s.

18. *18. Semykin M. V.* Stvorenniya terorystychnoyi hrupy chy terorystychnoyi orhanizaciyi: [kryminalno-pravove doslidzhennya] / M. V. Semykin. – Kh. : Vyd-vo Nac. un-tu vnutr. sprav, 2003. – 145 s.

19. *Ocinyuvannya ta upravlinnya ryzykamy u sferi protydyi transnacionalnij orhanizovaniy zlochynnosti v Ukrayini: kryminolohichnyj monitorynh, taktychnyj analiz ta vykorystannya vidkrytykh dzherel* / I. M. Hrynenko, D. M. Prokofyeva-Yanchylenko, B. V. Sokrut. – K. : VITE, 2015. – 158 s.

20. *Protydiya terorystychnij diyalnosti (Kryminalno-pravovi aspekty)* / O. V. Shamara, O. F. Bantyshev, R. L. Chornyj. – K. : NA SBU, 2011. – 159 s.

21. *Baran Z.* Fighting the War of Ideas / Zeyno Baran // Foreign Affairs. – 2005. – Vol. 84; Iss. 6. – Nov./Dec.